

**KURIKULUM
ZA
WALDORFSKE VRTCE**

KAZALO

1. PRISTOP WALDORFSKE PEDAGOGIKE	4
2. VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNI CILJI.....	6
3. DIDAKTIČNA NAČELA.....	7
3.1 VZOR IN POSNEMANJE	7
3.2 RITEM IN PONAVLJANJE	7
3.3 UČENJE S POMOČJO ČUTENJA	7
3.4 POVEZOVANJE OTROKA S PROSTOROM IN ČASOM	7
3.5 SPODBUJANJE OTROKOVEGA ZDRAVEGA OSEBNOSTNEGA RAZVOJA	7
3.6 ZAGOTAVLJANJE AKTIVNEGA UČENJA IN MOŽNOSTI OTROKOVEGA IZRAŽANJA	8
3.7 ODPRTOST	8
3.8 ENAKE MOŽNOSTI IN UPOŠTEVANJE RAZLIČNOSTI MED OTROKI	8
3.9 SPOŠTOVANJE ZASEBNOSTI IN INTIMNOSTI	8
3.10 STROKOVNE UTEMELJENOSTI PROGRAMA	8
3.10 VREDNOTENJE DELA OZ. EVALVACIJA	8
4 OTROK V WALDORFSKEM VRCU.....	10
4.1 RAZVOJ IN UČENJE V PREDŠOLSKEM OBDOBJU	10
4.2 VSAKODNEVNE VZGOJNE DEJAVNOSTI, POČITEK IN HRANJENJE	11
4.3 ODNOSI MED OTROKI, MED OTROKI IN ODRASLIMI V VRTCU, SOCIALNO UČENJE	12
4.4 PROSTOR KOT ELEMENT PROGRAMA	13
4.5 SODELOVANJE S STARŠI	14
5 VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNA PODROČJA IN DEJAVNOSTI V VRTCU	16
5.1 OSEBNI, SOCIALNI IN ČUSTVENI RAZVOJ	16
5.2 PODROČJE GIBALNEGA RAZVOJA	18
5.3 PODROČJE RAZVOJA GOVORA IN JEZIKA	20
5.3.1 <i>Dejavnosti za pripravo sposobnosti opismenjevanja v šoli za otroke v pripravi na šolo</i>	<i>20</i>
5.3.2 <i>Dejavnosti za spodbujanje dobrega razvoja govora</i>	<i>20</i>
5.4 PODROČJE NARAVOSLOVJA; MATEMATIKA, FIZIKA, KEMIJA	24
5.5 VZGOJNO - IZOBRAŽEVANO PODROČJE RAZVOJA UMETNIŠKIH SPOSOBNOSTI	26
5.6 NARAVA IN OKOLJE (DRUŽBA)	28
6 IZVAJANJE DEJAVNOSTI.....	31
6.1 PRIMER STRUKTURIRANOSTI DNEVNEGA PEDAGOŠKEGA PROCESA PO DEJAVNOSTIH	31
6.2 OPIS ČASOVNEGA RAZPOREJANJA POSAMEZNIH DEJAVNOSTI	31
6.3 POSEBNOSTI V PRISTOPU DO OTROK	32

UVOD

Sodobna odkritja naravoslovnih znanosti se v veliki meri ujemajo s stališči in pogledi waldorfske pedagogike in antropozofije, ki je temelj te pedagogike. Poleg velikega vpliva dednosti je za otrokov razvoj pomembno tudi socialno okolje ter različne kulturne danosti in raznovrstni vplivi okolja. Prav tako je temelj waldorfske vzgoje ohranjanje in zaščita dostojanstva in avtonomnosti vsakega otroka. Vsak novorojeni otrok je edinstveno, celovito duhovno bitje, ki nosi v sebi kal svoje individualnosti, ki jo na svoji poti razvija ob vseh danostih okolja in dednosti.

Za otrokov celostni in zdrav psihofizični razvoj je potrebno omogočiti pogoje, ki zagotavljajo uravnoteženost med različni razvojnimi področji in dejavnostmi. Ustrezno strukturiran pedagoški proces in metode dela omogočajo spoštovanje otrokove individualnosti in drugačnosti ter ustvarjajo pogoje, da so kljub individualnim razlikam med posameznimi otroki zagotovljeni optimalni pogoji za razvoj vsakega izmed njih. Otrokovo samostojnost, svobodo in samoiniciativnost spodbujamo v mejah, ki ustrezajo njegovi razvojni stopnji in zmožnostim.

Otroci se v zgodnjem obdobju učijo predvsem s posnemanjem, zato sodi med pomembnejše cilje waldorfske pedagogike tudi samovzgoja, razvoj lastne osebnosti in permanentno izobraževanje vzgojiteljev, ki pri otrocih z zgledom spodbujajo razvoj spoštljivega odnosa do sebe in drugih ter do vsega, kar nas obdaja. Izredno je pomemben stalen zavesten razvoj sposobnosti opazovanja otroka, ki je eden temeljnih vzgojnih dejavnikov in nalog vzgojiteljev pri njihovem pedagoškem delu.

Waldorfska pedagogika izhaja iz spoznanja, da otrok svet razume in doživlja kot povezano in prepleteno celoto. Analitičnega in segmentiranega dojemanja sveta je v predšolski dobi zelo malo. Otrok spoznava sebe in okolje, predvsem skozi lastna doživetja in manj skozi fragmentarno formalno učenje. Pedagoški proces v waldorfskih vrtcih zato temelji na dobri povezanosti s fizičnim in socialnim okoljem, ki nudi otroku bogate možnosti doživetij iz vseh področij življenja.

V kurikulumu so predstavljena temeljna načela za izvajanje pedagoškega procesa, ki so nastala na osnovi preučevanja, spoznavanja ter upoštevanja značilnosti otrokovega razvoja in njegove rasti v predšolskem obdobju. Opisani so tudi splošni vzgojno izobraževalni cilji, ki jih zasledujemo do konca predšolskega obdobja. Nanašajo se na pojav določenih sposobnosti, ki so predpogoj za dobro pripravljenost na zahteve formalnega učenja, ki prevladuje v osnovni šoli.

Program vsebuje tudi predlagane vsebine in dejavnosti iz posameznih področij dnevnega življenja otrok v vrtcu. Predstavlja podlago za strokovno delo v vrtcu in je

osnova ustreznemu kvalitetnemu delu vseh zaposlenih. Praktična izvedba ciljev temelji na poznavanju otrokovega razvoja in njegovih potreb, povezanosti z otrokovo družino in s širšim družbenim prostorom.

Kurikulum je namenjen vzgojiteljem, pomočnikom vzgojiteljev, svetovalnim delavcem in vodjem vrtcev. Upošteva neposredno organizacijo v vrtcu, vpetost vrtca v širše okolje in neposredno življenje otrok v oddelku.

Kurikulum za waldorfske vrtce je predviden za dnevne programe in je hkrati ustrezna strokovna podlaga za izpeljave različnih programov znotraj dnevnih programov, glede na razvojne potrebe vključenih otrok.

Otroke vključujemo v heterogene oddelke obeh starostnih obdobj in prav tako v kombinirane oddelke. Kurikulum predstavlja tudi delo v waldorfskih jaslih za otroke od 11 mesecev do 3 leta starosti.

1. PRISTOP WALDORFSKE PEDAGOGIKE

Waldorfska pedagogika je osnovana na delu filozofa in pedagoga Rudolfa Steinerja in je oblikovana tako, da otrokom pomaga doseči jasnost v razmišljanju, senzitivnost v čutenju in moč v volji. Prva waldorfska šola je bila ustanovljena leta 1919, waldorfski vrtci pa so pričeli delovati leta 1926. Danes obstaja okoli 1000 šol in 2000 vrtcev v več kot 60 državah na vseh celinah sveta.

Waldorfski pristop k vzgoji majhnih otrok obsega obdobje od rojstva do vstopa v šolo in temelji na soodvisnosti otrokovega fizičnega, čustvenega, socialnega, duhovnega in kognitivnega razvoja. Otroka obravnava kot celovito bitje in verjame, da je njegovo odraščanje kvalitetnejše v mirnem, predvidljivem, "domačem" okolju. V waldorfski pedagogiki spoštujemo zakonitosti psihosocialnega, kognitivnega, telesnega, psihičnega, emocionalnega, čutnega - skratka celostnega razvoja otroka.

Z vidika waldorfske pedagogike razvoj otroka ne poteka linearno, ampak v stopnjah. Določena stopnja razvoja je, skozi svojo preobrazbo, izhodišče za nastanek nove. Zato je pomembno, da otroku pustimo čas, da določeno stopnjo razvoja zaključi. Tako mu omogočimo, da v naslednjo fazo razvoja vstopi okrepljen in stabilen. Poleg tega moramo upoštevati tudi prehodna obdobja med fazami razvoja, ko nekateri otroci lahko naredijo korak nazaj in postanejo bolj občutljivi kot običajno.

Otrokom omogočamo doživljanje sveta preko vseh čutov, ki jih ustrezno negujemo s skrbno izbranimi aktivnostmi in ustreznim oblikovanjem otrokovega bivanjskega okolja - prostorov. Na ta način se, s prevladujočim dobrim občutkom, ki je predpogoj za razvoj zaupanja v življenje in v lastne sposobnosti, prebujata otrokovo lastno zavedanje sebe in sveta.

V waldorfskem vrtcu sta učenje in vzgoja vedno povezana z resničnim življenjem, doživljanjem in pridobivanjem izkušenj. Učenje poteka preko doživljanja novih izkušenj, posnemanja in predelave vtisov v procesu samovzgoje, s pomočjo otrokove lastne aktivnosti, v prosti igri in drugih dejavnostih. Na primer: matematika in uporaba matematičnega jezika se odvija za kuharno mizo, kjer pripravljamo hrano (na tanko narezano korenje je čudovit naraven krog, ki ima to dodano vrednost, da se ga lahko potem še poje!). Otroci koncepte, kot so prištevanje in deljenje, več in manj, tehtanje, merjenje, razvrščanje stvari po lastnostih in poimenovanje le-teh, ugotavljanje količine ali oblike ipd. dojemajo na praktičen način kot del vsakodnevnega življenja.

Otroci so zmožni povedati zgodbo, ki jo 'berejo' v slikah iz knjige, kar razvija govorne sposobnosti, sprosti pripoved iz tekstovnega okvirja in spodbudi otroke k uporabi njihovih lastnih besed. Številni otroci povedano odigrajo ali pripravijo lutkovno predstavo ter s tem razvijajo dramske veščine, saj na umetniški način delajo na pripovedi in dialogu. Pogovori okoli mize, v času obeda, otrokom dajejo priložnost, da se seznani s poslušanjem in govorjenjem, z rimami in ugankami.

Slikanje in risanje pomagata pri ravnovesju in simetriji, ročna dela pa razvijajo tudi fino motoriko. Integracija teh dejavnosti kultivira ljubezen do jezika, pomaga pri govoru in daje otrokom čas, da resnično dobro spoznajo govorjeno besedo, kar je najboljša priprava in osnova za nadaljnji razvoj bolj formalne pismenosti in računanja.

Temeljna načela waldorfske pedagogike so: vzor in posnemanje, ritem in ponavljanje, učenje s pomočjo čutenja, povezovanje otroka s prostorom in časom.

Ta načela zaobjemajo vse delovanje in življenje v waldorfskem vrtcu.

2. VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNI CILJI

Waldorfski program, z vsemi svojimi značilnostmi, ponuja pogled na organizacijo dela, cilje in metode pedagoškega procesa, otrokovemu razvoju ustrezno didaktiko in izbiro dejavnosti ter pristope, ki temeljijo predvsem na zdravem čutno-zaznavnem, motorično-gibalnem, duševno-duhovnem, kognitivnem in socialnem razvoju otroka.

Splošni cilji programa waldorfskih vrtcev so:

- izbira primernih aktivnosti za celovit, zdrav razvoj na kognitivnem, psihičnem in telesnem nivoju,
- razvoj dobrih socialnih sposobnosti,
- razvoj sposobnosti sprejemanja lastne odgovornosti,
- zagotavljanje potrebnega časa za razvoj zdravih in čvrstih temeljev osebnostne stabilnosti kot pogoj za dolgoročno kvalitetno, zdravo in zadovoljno življenje,
- celostno izobraževanje in individualno spodbujanje ter priznavanje otrokovih uspehov brez medsebojnega primerjanja in tekmovalnosti,
- zagotavljanje stopenjskega razvoja s preobražanjem sposobnosti, ki omogoča različnim starostim primerne oblike učenja in s tem nadgradnjo sposobnosti brez stresa in frustracij,
- učenje skozi delo z rokami, ki je najboljša osnova za kasnejše formalno in abstraktno učenje,
- oblikovanje pogojev za spontano prosto igro otrok, v kateri svobodno izražajo svoja spoznanja in občutke ter se spontano srečujejo s socialnimi izzivi in ozaveščajo nove izkušnje,
- zagotavljanje pogojev za razvoj domišljije,
- spoštovanje otrokove individualnosti in omogočanje zasebnosti,
- omogočanje ustrezne socialne interakcije med otroki in odraslimi,
- vzor odraslega, ki temelji na avtentičnem delovanju pedagoga,
- načrtovanje in izvajanje ustreznega dnevnega, tedenskega, mesečnega in letnega ritma dejavnosti v pedagoškem procesu,
- pedagoško oblikovanje življenjskega okolja – prostora otrok, s poudarkom na estetiki, urejenosti ter toplini; prostori so urejeni s pridihom domačnosti in prilagojeni zmožnostim otrok, da so lahko pri bivanju samostojni in neovirani,
- pozitivna atmosfera v vrtcu in dobri medsebojni odnosi; strokovni delavci odgovorno prevzemajo svoje naloge in so pri svojem delu ustvarjalni in sodelujejo tako med seboj kakor tudi s starši in okolico,
- dobro sodelovanje s starši z izvajanjem ustreznih oblik in načinov sodelovanja,
- posredovanje etičnih in socialnih vrednot skozi dejavni zgled vzgojitelja,
- redna tedenska srečevanja strokovnih delavcev, kjer izmenjujejo izkušnje, ovrednotijo svoje delo in skupno načrtujejo življenje ter delo v vrtcu,
- krepitev zdravja, koherence in rezistence skozi salutogenetski pedagoški pristop.

3. DIDAKTIČNA NAČELA

Temeljna načela waldorfske pedagogike so: vzor in posnemanje, ritem in ponavljanje, učenje s pomočjo čutenja, povezovanje otroka s prostorom in časom.

Ta načela zaobjemajo vse delovanje in življenje v waldorfskem vrtcu:

3.1 Vzor in posnemanje

- Osnovno načelo, ki je pogoj otrokovega zdravega učenja, je aktivno posnemanje; večina otrokovega aktivnega učenja se dogaja preko posnemanja vzgojiteljeve notranje drže, njegovega odnosa do okolja, dela, odnosa do odraslih in otrok ter urejenosti delovnega prostora, ki otroka nagovori k aktivnosti, ob kateri napreduje. Vzgojitelji se morajo zavedati lastnega moralnega vpliva na otroke, kajti majhni otroci posnemajo vse, ne le besede in dejanja, temveč tudi način delovanja in s kakšno naravnostjo odrasli izvajamo neko dejavnost.

3.2 Ritem in ponavljanje

- Redne in ponavljajoče se dnevne, tedenske in letne dejavnosti ustvarjajo vzdušje ritma, kar otrokom ponuja občutek varnosti in samozavesti.

3.3 Učenje s pomočjo čutenja

- Z uporabo čutil otroci spoznavajo svet okoli sebe, njegove podobnosti in nasprotja. S pomočjo tega gradijo čutni spomin.

3.4 Povezovanje otroka s prostorom in časom

- Pomembno je povezovanje z okoljem, v katerem otrok živi, njegovo prepoznavanje, doživljanje in sprejemanje.
- Ritmično sosledje dnevnih aktivnosti postavlja temelje za otrokove razumevanje časa.

Poleg teh temeljnih načel waldorfske pedagogike, delovanje in življenje v waldorfskem vrtcu zaobjemajo tudi naslednja načela:

3.5 Spodbujanje otrokovega zdravega osebostnega razvoja

- Primarna naloga vrtca je skrb za otrokov telesni, duševni in duhovni razvoj.
- Z razvojnega vidika je pomemben proces otrokovega individualnega napredka in ne postavljanje standardov za posamezna starostna obdobja.

3.6 Zagotavljanje aktivnega učenja in možnosti otrokovega izražanja

- Okolje in vzgojiteljevo delovanje spodbujata otroka k aktivnostim, ki zagotavljajo otrokov napredek.
- Otroka se spodbuja k verbalnemu in neverbalnemu izražanju, hkrati pa se upošteva njegova individualnost.
- Velik poudarek je na posnemanju jasnega, čistega in razumljivega vzgojiteljevega izražanja ter učenje preko umetniških predstavitev (rajanj, pripovedovanj pravljic, lutkovnih predstav).
- Otrok vzgojitelj ne spodbuja k medsebojnemu primerjanju rezultatov in tekmovalnosti, saj ima vsak dosežek svojo lastno vrednost, užitek je proces sam.

3.7 Odprtost

- Program waldorfskega vrtca upošteva tudi značilnosti posameznega okolja otrok in staršev ter s tem zagotavlja načelo odprtosti.
- Vse prilagoditve morajo biti usklajene in prilagojene z osnovnimi načeli waldorfske pedagogike.

3.8 Enake možnosti in upoštevanje različnosti med otroki

- Upoštevanje razvojnih značilnosti med otroki.
- Upoštevanje individualnih razlik med otroki.
- Spoštovanje različnosti otrok glede na njihov spol, versko, kulturno, socialno in rasno pripadnost.

3.9 Spoštovanje zasebnosti in intimnosti

- Organizacija dela in prostora v vrtcu mora otroku omogočati tudi miren kotiček, kamor se lahko umakne, ko to potrebuje.
- Spoštovanje zasebnosti.
- Spoštovanje družinske in telesne intime.

3.10 Strokovne utemeljenosti programa

- Razlikujemo dve starostni obdobji: od 1. do 3. leta starosti in od 3. do 6. leta starosti. Običajno organiziramo pedagoški proces v waldorfskih jaslih za otroke do tretjega leta in v programih waldorfskega vrtca za otroke od tretjega leta naprej. Iz stališča razvojnih in individualnih značilnosti pa je možnih še več razmejitev in izvedb drugačnih oblik skupin v organizaciji pedagoškega procesa.

3.10 Vrednotenje dela oz. evalvacija

Vrednotenje dela oz. evalvacija se izvaja:

- na podlagi spremljanja razvoja posameznega otroka,
- na podlagi vsakodnevnega medsebojnega sodelovanja zaposlenih,
- na podlagi tedenskega srečevanja na pedagoških konferencah,
- na podlagi dela s starši – starševskih večerov, roditeljskih sestankov in govorilnih ur,
- preko Sveta zavoda in ustanovitelja vrtca.

4 OTROK V WALDORFSKEM VRCU

4.1 Razvoj in učenje v predšolskem obdobju

Waldorfska pedagogika temelji na poznavanju otrokovega vzajemnega telesnega, čustvenega, socialnega, duhovnega in kognitivnega razvoja. Čustva, govor, mišljenje, gibanje in socialne veščine se razvijajo v vseh otrokovih razvojnih obdobjih, vsa naštetá področja pa se med seboj prepletajo.

Majhen otrok se uči preko izkušenj, ki jih pridobiva ob aktivnem delovanju v okolju, torej je njegovo učenje povezano z dejavnostmi v vsakodnevem življenju. Telesni, čustveni in kognitivni razvoj poteka vzporedno in enakovredno, zdrav razvoj le-teh nudi možnost razvoja drugih življenjskih kompetenc.

Skrbno urejeno okolje je podpora in spodbuda otrokovemu osebnemu in socialnemu učenju.

Otrok se uči ob zgledu in ne ob neposrednih vzgojiteljevih navodilih. Zato je njegovo učenje integrirano v celoten proces otrokovega bivanja v vrtcu in ni omejeno le na posamezne učne sekvence.

Bistvo otrokovega učenja v tem obdobju je učenje preko lastne aktivnosti in sodelovanja v različnih procesih, pri čemer si otrok na podlagi lastnih doživetij in izkušenj pridobiva izkušnje v obvladovanju določenih spretnosti, krepi doživljanje in spoznanja, kar mu krepi oblikovanje predstav in predpojmovnih struktur. Prav tako to vpliva tudi na razvoj govornega in socialnega področja.

Vsa temeljna načela predšolske vzgoje na najbolj naraven način združuje otroška igra. Znotraj otroške igre je dovolj prostora za spoznavanje samega sebe, ob igri se otroci urijo v samonadzorovanju, saj se voljno podredijo pravilom, da lahko uživajo radost igre, kar je trdna podlaga za resnično socialno vedenje. V mnogih igrah je vključena tudi sposobnost povezovanja z drugimi in zmožnost vživljanja v perspektivo drugih. Ob vživljanju v različne vloge otroci urijo kognitivno disciplino, saj se morajo podrediti svoji vlogi. Vztrajnost v igri krepi otrokovo koncentracijo, ob sodelovanju z drugimi se uči fleksibilnosti. Ko otrok isti predmet uporablja v različne namene, krepi svoje ustvarjalne potenciale, prav tako ima kreativno komponento celoten proces igre. Velikokrat v igri otroci predstavijo svoje dožemanje in raziskovanje realnosti, torej je igra pomemben most med svetom odraslih in otrok. Je popoln most med posameznikom, njegovim jazom, svetom narave ter svetom drugih. Na ta način se prične tudi otrokovo zavedanje samega sebe.

Ob tem, ko se otroci igrajo določene običaje, kot je npr. poroka, otroci postopoma prihajajo do razumevanja sveta. Prav tako je pomembno raziskovanje drugih področij življenja, kot so: odgovornost, starševstvo, sprejemanje odločitev, ljubezen, izguba, prijateljstvo, pomoč v nesreči, kar vse nosi v sebi temelje človekove etike in morale. Več domišljijских iger se otroci igrajo, višji bo nivo njihovih socialnih kompetenc. Sposobnost ujeti bistvo je prenosljiva izkušnja, ki se v odraslosti lahko izrazi v umetnosti, inženirstvu, pedagogiki, zdravstvu ...

Karkoli otrok fizično počne, to tudi občuti. Moker pesek, na primer, ni le koncept, je izkušnja, ki povzroči notranji vtis, reakcijo. Ko otroci doživijo tudi suh, topel, tekoč, hladen ali grudast pesek, spoznavajo mnogo resnic o njem in pesek ni zreduciran le na koncept besede pesek, ampak lahko doživijo njegovo raznolikost. Pomembno načelo učenja v waldorfskem vrtcu je učenje s pomočjo čutenja. Z uporabo čutil otroci čutijo in občutijo raznolikost okolja in vtisov ter si ustvarijo podzavestno razumevanje sveta skozi lastne občutke. Učijo se subtilnosti in postopnosti ter začnejo graditi osebno čustveno življenje – čutni spomin. Bogat orkester občutkov življenja pomaga ustvarjati raznoliko čustveno življenje, ki na drugi strani ustvarja diferencirano življenje misli. To utira pot k oblikovanju lastnega pogleda na življenje in sveta v njihovi odraslosti.

V sodobnih postindustrijskih družbah kot je naša so otroci in starši vedno bolj ločeni, kajti delovanje odraslih je v pretežni meri ločeno od otrok in otroci le redko lahko opazujejo odrasle pri delu. V waldorfskih vrtcih pa je tradicija vključevanja otrok v delo odraslih še vedno načrtno ohranjena. Otroci spremljajo čiščenje, kuhanje, pečenje, vrtnarjenje odraslih in so povabljeni, da pri delu sodelujejo. Ker večino dela danes opravijo stroji, je izjemno pomembno, da otroci opazujejo delo človeških rok. Ob tem si ne razvijajo le določenih ročnih spretnosti, ampak imajo možnost opazovanja nekega delovnega procesa od začetka do konca, kar krepi predstavo o delovnem postopku, o pomembnosti sosledja posameznih aktivnosti znotraj tega postopka in hkrati pomaga pri razvoju dojemanja časa, ki ga vsaka dejavnost potrebuje. Povezovanje otroka s prostorom in časom je osnovna komponenta zdravega otrokovega razvoja. Če otrok tega ne razvije, bo težko sledil prihajajočemu šolskemu delu. V postopkih opravljanja ročnih del in opravil so skrite vse zakonitosti naravoslovnih področij.

4.2 Vsakodnevne vzgojne dejavnosti, počitek in hranjenje

Ritmični potek dnevnih, tedenskih in letnih aktivnosti v vrtcu pripomore k temu, da otrok ve, kaj prihaja, ko se neka aktivnost konča. Spremembe aktivnosti mu pomagajo pri ozaveščanju poteka dneva in sebe v določenem prostoru; na ta način se prebujajo doživljanje sedanjosti, preteklosti in prihodnosti. Ponavljajoče ritmično sosledje

dnevni aktivnosti zagotavljajo resnične temelje za razumevanje časa, kaj se je zgodilo in kaj se bo zgodilo. To otrokom pomaga, da se lahko povežejo z dejavnostjo, okoljem, ljudmi. Redne in ponavljajoče se dnevne, tedenske in letne dejavnosti ustvarjajo vzdušje ritma, kar jim ponuja občutek varnosti in samozavesti.

Ustvarjanje različnih razpoloženj, ki spremljajo različne dejavnosti, otrokom omogoča, da se zavedo nevidnih mej, ki določajo, katera vrsta obnašanja je primerna za določeno situacijo. Na primer: v vsakem dnevu so trenutki spoštovanja, v katerih otroci povežejo razpoloženje z umirjenostjo, občudovanjem in čudenjem.

Razpoloženje v času obeda je namenjeno vzgoji dobrih in zdravih navad pri hranjenju, spoštljivemu odnosu do hrane, mirnemu zaužitju svojega obroka. Prav tako je to priložnost, da otrok s svojim delom doprinese svoj prispevek k poteku obeda, pomaga pri pripravi in pospravljanju. Odnos do hrane, zahvala ob hrani, kultura hranjenja, so prav tako socialne veščine, saj je svoje želje v skupnosti potrebno izraziti na kulturnen in spoštljiv ter za skupnost nemoteč način. Del učenja sodelovanja v skupnosti je tudi sprejemanje individualnih potreb, ki so tu izražene v obliki diet in seveda otrokovih individualnih posebnosti v odnosu do hrane (zelo ješči otroci, taki, ki malo jedo, oziroma ne jedo določenih živil).

Popolnoma drugačne narave sta počitek in spanje, zato mora biti prehod od kosila k počitku postopen, brez naglice, s počasnim umirjanjem preko dejavnosti osebne higiene, preoblačenja in same priprave na počitek. K počitku se odpravijo vsi otroci, dolžina spanja pa je povezana z otrokovimi individualnimi potrebami.

Najpomembnejši cilj vzgojnih dejavnosti je ustvarjanje dobrih navad s pomočjo ponavljanja. Dobre navade so temelj osebne kulture vsakega posameznika in temelj zdravega življenjskega stila in so vzgojne narave ter zato v vrtcu na prvem mestu, pred drugimi izobraževalnimi cilji. Z posebnimi rituali in dovolj časa, ki je na razpolago, se vzgojiteljice pozorno usmerijo k vsakemu otroku posebej in ga s svojo ljubečo pozornostjo spodbudijo k samostojnejšemu oblačenju ali slačenju, čiščenju zob, počitku, skrbnem umivanju rok, lepemu vedenju pri mizi, pospravljanju svojih stvari ipd.

4.3 Odnosi med otroki, med otroki in odraslimi v vrtcu, socialno učenje

Odrasli morajo skrbeti, da so s svojo umirjeno, vljudno, spoštljivo, a budno in zavestno prisotnostjo otrokom vedno dober zgled. Otroci posnemajo tako držo kakor tudi duševno naravnost odraslih, zato naj komunikacija med odraslimi in med odraslimi in otroki vedno temelji na pozitivnih interakcijah, na spoštljivem odzivu na otrokovo vprašanje in prošnje ter kot taka predstavlja zgled, ki spodbuja otroke k razvoju spoštljivega, umirjenega in vljudnega medsebojnega komuniciranja.

Vzgojitelj budno spremlja vedenje otrok v skupini. Morebitne konflikte ali nesporazume med njimi rešuje na socialno sprejemljiv način, tako da ne uporablja kritike in kazni, ampak poda jasna in kratka navodila ter predloge za konstruktivne rešitve problema. Vzgojitelj mora biti sposoben v svoji skupini vzdrževati harmonično in sodelovalno vzdušje.

Otroci morajo imeti priložnost, da se učijo izraziti svoja čustva, doživljanje, počutje, zamisli, poglede, ideje, opažanja in drugo. Mnogo tega se izrazi med njihovo prosto domišljjsko igro, ki jo mora vzgojitelj budno spremljati, kajti ob tem spoznava otrokove izrazne in socialne kompetence.

4.4 Prostor kot element programa

Notranji prostori

Pristop waldorfske pedagogike v vrtčevskem obdobju temelji na predpostavki, da vse, kar otroka obkroža, neposredno ali subtilno vpliva nanj. Zato vsako podrobnost kvalitete in vseh aspektov okolja skrbno preučimo in zagotovimo, da je okolje nežno za oči, ušesa in vseh čute. Bivalni prostor v waldorfskih vrtcih je zasnovan tako, da spominja na dom in da je čim manj podvržen morebitnim zunanjim dejavnikom. Prostor je urejen v mehkih odtenkih rožnate - s tem se ustvari nežen, varen občutek. Vsak otrok ima svoj lasten obešalnik s svojim imenom ali sliko nad njim in prostor za svoje čevlje. V vrtcu je mizica letnih časov, ki s svojimi podrobnostmi sledi letnim časom. Okrašena je estetsko, s pomočjo mehkih materialov in pastelnih barv. V prostoru so miren kotiček, domači kotiček, prostor za igro na tleh in za izgradnjo velikih konstrukcij, območje za dejavnosti ter za mize in stole. Običajno je del prostora tudi kuhinja.

Materiali in igrače

Pohištvo je izdelano iz lesa in ima večnamensko uporabo. Igrače so narejene iz naravnih materialov ter namenoma niso dodelane, kar v največji meri omogoča ustvarjalno uporabo pri igri otrok; vključujejo lesene kocke, deske in hlode, blago, školjke, storže, kostanje in druge naravne materiale ter ročno izdelane punčke. Oprema vključuje, če je le mogoče, mlinčke za žita, stiskalnice za sok, orodje za obdelavo lesa, kolovrate in druga preprosta ročna orodja, akvarele, široke ščetke, barvice iz čebeljega voska, ovčji kožuh, materiale za šivanje in posebej izdelane slikalnice. Na voljo so tudi različni materiali nežnih barv za oblačenje ali za drugo uporabo, kot je kritje lesenih zaslonov, iz katerih otroci lahko naredijo hiše, čolne in

gradove. V kotičku "dom in družina" so majhne zibelke, otroški vozički, miza in stoli, kuhinjska oprema in več domačih predmetov. Pogosto imamo tudi inštrumente za glasbene dejavnosti, in včasih "tih" knjižni kotiček z nekaj skrbno izbranimi slikanicami.

Zunanji prostor

Za igro in delo ima vrtec zaščiten in varen zunanji prostor, kjer se lahko otroci svobodno gibljejo, se skrivajo v grmovju in igrajo v pesku. Zunanja oprema je preprosta. Če je zunanji prostor omejen, otroke peljemo v lokalni park, igrišče ali na kraj, kjer lahko doživijo naravo. Otrokom predstavimo, vrtnarjenje: tako se seznanijo s procesom rasti - od sajenja do žetve. Zato je idealno, če ima vrtec svoje sonaravno igrišče z majhnim zelenjavno-sadnim vrtom.

4.5 Sodelovanje s starši

Cilj je, da se med vzgojiteljem in roditeljema izgrajuje zaupen in iskren odnos. Zato imamo waldorfski vrtci na voljo široko paleto najrazličnejših oblik sodelovanja s starši, ki spodbujajo kvalitetno in pristno komunikacijo. Odnos med vzgojiteljem, starši in otrokom se s časom na različne načine poglobi; primer je lahko obisk doma. Starši imajo mnogo možnosti, da govorijo z vzgojiteljem o svojem otroku, najsi bo to neformalno v času, ko pridejo po otroka v vrtec, po telefonu ali v bolj formalnem, v naprej dogovorjenem sestanku. Poleg tega vzgojitelji in vrtec starše redno vabijo na trimesečne roditeljske sestanke, ki jim nudijo priložnost pogovora o učno-vzgojnem načrtu in postavljanja vprašanj.

Predvsem v jesenskem času vzgojitelji in starši organizirajo delavnice, na katerih skupno izdelujejo izdelke, ki jih potem prodajajo na božičnem sejmu. Organizacija in priprava božičnega sejma je skupno delo staršev in zaposlenih v vrtcu. Vsako leto, pred pričetkom novega šolskega leta, starši in učitelji urejajo prostore vrtca, skupno delo, ob katerem se tudi vzpostavljajo topli medsebojni odnosi, so »varna posoda«, v katero se steka vzajemna skrb za otrokov zdrav napredek in razvoj. Na ta način se vzpostavi tesna povezava med domom in vrtcem, razvija se medsebojno zaupanje in sodelovanje, ki je odličen temelj za razumevanje otrokovega razvoja in dobro vzgojo v praksi. Otroci ob tem doživijo vzor pozitivnega medsebojnega sodelovanja, kar krepi njihov socialni razvoj.

Vzgojitelji imajo ob vseh teh skupnih aktivnostih s starši veliko priložnosti za sproščen pogovor o otroku in si lahko na ta način pridobijo mnogo pomembnih vpogledov v naravo otroka. Poleg tega sodelovalen odnos z vrtcem staršem omogoča, da se počutijo

del vrtčevske skupnosti, kar pozitivno vpliva na otrokovo počutje v vrtcu in dodatno spodbuja njihov razvoj ter napredek in je primer dobro delujoče socialne skupnosti.

5 VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNA PODROČJA IN DEJAVNOSTI V VRTCU

Program za vrtce vključuje naslednja področja in iz njih izhajajoče dejavnosti: osebni, socialni in čustveni razvoj, gibanje, jezik, matematiko, umetnost in ustvarjalnost, naravo in okolje.

5.1 Osebni, socialni in čustveni razvoj

Waldorfski vrtec otroke spodbuja, da delijo z drugimi, skupaj delajo, skrbijo drug za drugega in spoštujejo potrebe drugih. Vedenje otrok oblikuje vse, kar se okrog njih resnično dogaja in predvsem pristen vzor odraslih. Vzgojiteljice so vzor obnašanja in medsebojne komunikacije, bolj kot so same prijazne, tem bolj se ta model obnašanja prenaša med otroke. Samovzgoja pa pripomore, da so pedagogi bolj spoštljivi, vljudni in prijazni, kajti njihov trud, da vzgojajo same sebe, najmočnejše deluje na otroke. Otroci postopno pridobijo zaupanje v strokovno osebje v vrtcu prav na podlagi prijaznega in ljubečega odnosa. Prav tako zaupajo na podlagi doživljanja lepih vsebin in prijetnega vzdušja v vrtcu, ki ga zavestno ustvarijo zaposleni z ustreznimi metodološkimi prijemi na podlagi dobrega opazovanja. Družinske člane obdarujejo s predmeti, ki jih sami izdelajo. Tradicionalne pravljice in zgodbe o naravi se dotikajo čustvene sfere in pri otroku postopoma prebudijo moralni čut prepoznavanja kaj je prav in kaj narobe.

Splošni cilji	Primer prakse
Na koncu predšolskega obdobja se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Kažejo prve znake interesa za učenje in so navdušeni nad novimi vsebinami.	• Pomagamo, da se v okolju in rutini ustalijo. • Si sami vzamejo materiale za igro. • Se prosto in ustvarjalno igrajo. • Med dejavnostmi, ki jih vodi vzgojitelj, lahko že neposredno in dokaj natančno posnemajo vzgojitelja in njegove dejavnosti ...
So samozavestni pri preizkušanju novih dejavnosti, imajo ideje in se v znani skupini pogovarjajo.	• Spontano izberejo dejavnosti. • So radovedni glede novih dejavnosti, ki jih izvajajo starejši vrstniki in jih oblikujejo vzgojitelji ter so pripravljeni, da jih preizkusijo. • Za mizo med obedom ali v času drugih delovnih dejavnosti sodelujejo pri pogovorih z vzgojitelji in drugimi otroki. • Med igro razvijajo socialne interakcije in ideje.
Ohranjajo pozornost, koncentracijo in tiho sedijo,	So osredotočeni pri opravljanju dejavnosti, ki si so jo samostojno izbrali.

ko je to primerno,	So vključeni in se izmenjujejo, ko delajo v skupini. So zmožni poslušati zgodbo ali lutkovno predstavo. Med vodenimi skupinskimi dejavnostmi, kot so <u>rajanje</u> ali <u>obed</u> , posnemajo vzgojiteljico.
Se odzivajo na pomembne izkušnje ter ob tem prikazujejo spekter čustev, kadar je to primerno.	Ubesedijo svoja čustva in želje. Podoživljajo svoje izkušnje na razne načine, verbalno, skozi risanje ipd. Ustrezno <u>izražajo</u> svoje potrebe in občutke.
Imajo razvijajoče zavedanje lastnih potreb, stališč in občutij, in so občutljivi na potrebe, poglede in čustva drugih.	Pričnejo pomagati drugim in mlajšim otrokom v skupini. Poslušajo druge in se ustrezno odzovejo.
Imajo razvijajoče spoštovanje za lastno kulturo in prepričanja ter za kulturo in prepričanja drugih ljudi.	Z zanimanjem in spoštovanjem sodelujejo pri praznovanju praznikov. Sodelujejo pri praznovanju rojstnih dni. Pri mizi sedijo in jedo na uglasen način.
Oblikujejo dobre odnose z odraslimi in sovrstniki.	- V vrtcu so se sposobni dobro umestiti. - Svoje ideje, hrano, igrače in materiale so zmožni deliti z vrstniki in odraslimi v vrtcu. - So vljudni in pozorni do prijateljev, vrstnikov in odraslih. - Se ustrezno odzovejo na vzgojitelja in ostale odrasle.
Delujejo kot del skupine ali razreda, se izmenjujejo in pravično delijo; razumejo, da morajo biti vrednote in kodeks obnašanja za skupine ljudi dogovorjeni, tako za odrasle kot za otroke, da lahko skupaj harmonično delujejo.	Postopoma so sposobni sprejeti načela delitve in skrbi za igralnico, tako da jo lahko vsakdo prosto uporabi. Se zavedajo in ustrezno odzovejo na posebne potrebe otrok, ki se učijo slovenščine kot dodatni jezik, in na tiste, ki imajo posebne potrebe.
Razumejo, kaj je prav in kaj narobe ter zakaj.	So sposobni slediti pričakovanemu kodeksu obnašanja, ki je vtisnjen v njih s pomočjo enakomernega ritma in rutine in s posnemanjem odraslih.
Razmislijo o posledicah svojih besed in dejanj, tako zase kot za druge.	Niso več preobremenjeni s čutnimi vtisi. Razvijajo dispozicijo za poslušanje in empatijo.
Se samostojno oblečejo in slečejo ter skrbijo za svojo osebno higieno.	Imajo vse večjo zmožnost, da oblečejo plašč, ko gredo ven ali domov, da brez pomoči uporabljajo stranišče in si umijejo roke po uporabi stranišča in pred jedjo. Poznajo in <u>zmorejo</u> skrbeti za osebno higieno, na

Samostojno izbirajo in uporabljajo dejavnosti in vire.	primer čiščenje zob in česanje las. Z minimalno pomoči zgradijo hiške in druge ograjene prostore. Spontano uporabljajo vse materiale, ki so na voljo za prosto ustvarjalno igro. Ponudijo svojo pomoč pri domačih opravilih, tako znotraj kot zunaj, tudi pri pospravljanju.
Razumejo, da imajo ljudje različne potrebe, poglede, kulture in prepričanja, ki jih je potrebno obravnavati s spoštovanjem.	Se pridružijo rajanju in drugim dejavnostim skupine. Pospravijo, ko je to potrebno. Uživajo v praznikih in praznovanjih ter pri sodelovanju z družino in prijatelji.
Razumejo, da lahko od drugih pričakujejo, da s spoštovanjem obravnavajo njihove potrebe, poglede, kulturo in prepričanja.	So v interakciji z odraslimi, ki so jim dobri vzorniki. Pokažejo spoštovanje do potreb, iger in stvaritev drugih. Pokažejo splošno spoštovanje, prijaznost in vljudnost tako drug do drugega kot do odraslih. Razvijajo dispozicijo za poslušanje.

5.2 Področje gibalnega razvoja

V waldorfskem vrtcu imajo otroci priložnost razviti tako grobe kakor tudi finomotorične spretnosti. Dejavnosti, ki to omogočajo, so na primer prstne igre in evritmija, priprava mize in domača opravila, delo z lesom, umetnost in obrti. Dejavnosti na prostem segajo od vrtnarjenja do plezanja po drevesih, kopanja, dela z lesom, in seveda proste igre z uporabo vseh naravnih in z namenom ustvarjenih objektov, ki so na voljo, na primer grmovja, lesene hiške, jame v pesku/blatu, itn. Te dejavnosti razvijajo koordinacijo roka - oko, ročne spretnosti in orientacijo na telesu in v prostoru. Na primer, enostavno šivanje ali tkanje je koristna priprava na branje tiska od leve proti desni; pri delu z lesom je potrebno veliko veščine in kontrole.

Otroci se v dnevnem pedagoškem procesu veliko gibljejo, mlajši kot so, več gibalnih možnosti jim ponujamo, tako v prostorih, kakor tudi zunaj. Vsak otrok razvija individualni univerzalni - bazični gibalni ustroj, ki temelji na razvoju enostavnih primarnih gibalnih sposobnostih. Metodika dela je samoizobraževanje otroka, torej otroku dopuščati čas in prostor, da razvije svoje gibalne sposobnosti na podlagi njegove notranje lastne motivacije in vztrajnega ponavljanja. Waldorfska pedagogika sledi najnovejšim spoznanjem tudi na področju fizioterapije in skuša zmanjšati motnje v gibalnem razvoju otroka, ki nastanejo zaradi nepravilnega in prehitrega poseganja v otrokov individualni gibalni razvoj. Otroci danes ne le da imajo slabe gibalne vzorce in težave z držo, ravnotežjem ipd., ampak predvsem nimajo volje do vztrajanja pri fizičnih naporih. Zavestno vzgajamo navade hoje v vseh pogojih. Omogočamo gibanje

na snegu, v hrib, v gozdu itd. na vrtu omogočamo otrokom plezalne izzive, in uporabo preprostih pripomočkov za urjenje ravnotežja.

Splošni cilji	Primeri prakse
Pred vstopom v šolo se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Se gibajo samozavestno, varno in z domišljijo.	Se prosto gibajo v prostoru in zunaj, ob tem za svojo domišljijso prosto igro uporabljajo celoten prostor. Primerno stopajo v prostor, na primer zunaj plezajo, tečejo in skačejo, v zaprtem prostoru pa hodijo, se plazijo in hodijo po prstih.
Se kontrolirano in koordinirano gibajo.	Med rajanjem, evritmijo, tekom na prostem, plezanjem in drugem se gibajo kontrolirano in koordinirano. To počno, ko uporabljajo orodja ali med ročnimi deli kot so slikanje, šivanje in risanje.
Potujejo okoli, pod, čez in skozi opremo za ravnotežje in plezanje.	To počnejo ves čas svoje ustvarjalne igre, tako v prostoru kakor na prostem, na primer med plezanjem na drevo, plazenjem pod zavesami, da pridejo v brlog itn.
Kažejo, da se zavedajo prostora, sebe in ostalih.	• Za svojo prosto igro uporabljajo notranji in zunanji prostor. • Gibajo se ob spoštovanju drugih. • So pozorni do drugih, njihovih igrač in igre. • Imajo čut za svojo periferijo in meje.
Prepoznajo pomembnost svojega zdravja in vsega, kar k njemu pripomore.	• Ponudi se jim zdrave obroke. • Lahko so vključeni v gojenje zelišč. • Se zavedajo higiene pri umivanju rok in vzdrževanju čistoče.
Prepoznajo spremembe, ki se zgodijo v njihovem telesu, ko so aktivni.	Se primerno oblačijo glede na vreme in letni čas. Drug drugemu pri oblačenju pomagajo. Ko jim je vroče, slečejo odvečne plasti. Poleti nosijo pokrivala in zaščito pred soncem. Ko je mrzlo, oblečejo primerna oblačila.
Uporabljajo raznoliko majhno in veliko opremo.	Pri gradnji med svojo ustvarjalno igro uporabljajo deske in pohištvo. Na prostem uporabljajo vrtno orodje. Za ustvarjalno igro ali izdelavo vzorcev uporabijo material kot so storži, školjke, lutke, svilene/bombažne krpe in zavesa in drugo. Uporabljajo pripomočke za kontrolo fine motorike, kot so šivanke za šivanje, barvice, škarjice idr.

Varno in z večjim nadzorom uporabljajo orodja, stvari in materiale za gradnjo.	Ob nadzoru odraslega uporabljajo ostra orodja, kot so žage, igle, svedri in drugo. Ob nadzoru odraslega pravilno uporabljajo lupilnike in nože za pripravo zelenjave in sadja pri kuhanju.
--	---

5.3 Področje razvoja govora in jezika

5.3.1 Dejavnosti za pripravo sposobnosti opismenjevanja v šoli za otroke v pripravi na šolo

Na področju komunikacije, jezika in pismenosti otrok v waldorfskem vrtcu formalno ne učimo oblikovanja črk, korespondence zvoka-grafema, gradnje besed ali bralnih strategij. Namesto tega v vrtcu izvajamo mnogo aktivnosti, ki spodbujajo razširjene jezikovne veščine, fonološko zavedanje, veščine fine motorike, veščine gibanja/ravnotežja, veščine vizualnega izključevanja in zaporedja in tudi veščine spoštljivega odnosa do ravnanja s knjigami.

Pričakujemo, da uporaba jezika podpira kognitiven razvoj, zato mora biti dober razvoj govora, grobo ter fino motorična koordinacija, na vrsti pred pisanjem in branjem. Določeni deli dneva v vrtcu so za razvoj teh ključnih temeljev, ki so potrebni za uvedbo formalnih veščin pismenosti v prvem razredu waldorfske osnovne šole (starost šest let in več), skrbno oblikovani.

5.3.2 Dejavnosti za spodbujanje dobrega razvoja govora

Otrok potrebuje govorno pozornost, ki mu daje impulz za lastno aktivnost ter mu omogoča dober govorni razvoj. Pri tem ni najpomembnejša količina govorjenih besed. Pomembne so določene kvalitete, ki za današnjega odraslega predstavljajo veliko zahtevo. Odrasel naj ne bi govoril kar tako »tja v en dan« in bil z mislimi odsoten. Truditi se bi moral, da se v času, ko govori, otroku resnično posveti. Otroku naj bi se predal z empatijo in vsemi silami občutenja, ki jih ima na razpolago. Šele takrat so njegove besede resničen izraz njegovega jaza in so v tem smislu tudi verodostojne. Danes bi rekli, da so avtentične.

Otrokova govorna spodbuda mora biti čim bolj strukturiran in raznolik govor. Vendar moramo paziti, da otroka ne preobremenimo z dolgoveznimi, intelektualnimi razlagami in visoko letečim razmišljanjem. Otrok potrebuje preprosto izražanje, ki je srčno in izhaja neposredno iz občutka. Popačena otroška govorica, ki jo nekateri

odrasli uporabljajo, ni avtentična in otroku ne pomaga. Otrok zelo uživa ob ritmično-govornih igrah na kolenih, ob prstnih igricah, ljubkovalnicah ...

Dokaz o pomembnosti, ki jo waldorfski program daje govorni besedi je očiten v načinu strukture dneva. Dobra komunikacija in ustne numerične veščine se razvijejo iz igre in skupnega dela v neformalnem in praktičnem ozračju. Vsak dan otroci sodelujejo v dejavnostih, kot so igre štetja, ritmične dejavnosti, poezija, rime in petje, vključno z materialom v tujem jeziku. Tradicija govora je integrirana v večino delov vrtčevskega dneva in spodbuja razvoj poslušanja in govora. Otroci poslušajo zgodbe, ki jim jih pripoveduje vzgojitelj in ki vključujejo bogat besedni zaklad. Otroci preko igranja rajalnih iger in evritmije izkusijo muzikalnost jezika in njegove socialne vidike. Slednje je oblika gibanja, ki deluje z jezikom in glasbo.

Otroke spodbujamo, da prosto govorijo in se naučijo poslušati druge. Uporaba jezika omogoča kognitiven razvoj. Dobro izbrane besede in dobra sintaksa podpirajo jasno razmišljanje. Razvoj dobrega spomina in priklica sta odvisna od govorne besede, bolj kot od tiskane. Govor razvija koncentracijo in empatijo, ki sta ključni v procesu formalnega učenja.

Preko iger z rimami in iger, kot je "Jaz vidim, kar ti ne vidiš ...", otroci razvijejo nekaj fonološke zavesti, ki jo naprej razvijajo v prvem razredu osnovne šole.

Splošni cilji	Primeri prakse
Pred vstopom v šolo se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Je v interakciji z drugimi, se pogaja ob načrtovanju in dejavnostih ter se v pogovoru izmenjuje.	Med dejavnostmi prosto govorijo in poslušajo drug drugega. Med ustvarjalno igro delijo ideje, enako tudi ob mizi v času obrokov. Sodelujejo v igrah štetja, rim in ugank ter drugih oblikah skupinske interakcije.
Uživa v poslušanju in uporabi govornega ali napisanega jezika ter se je pripravljen nanj obrniti v svoji igri in učenju.	Poslušajo zgodbo ali lutkovno predstavo, ki jim jo pripoveduje vzgojitelj. Si izmišljajo svoje lutkovne predstave in zgodbe. V ustvarjalni igri se preoblačijo in pretvarjajo, morda spodbujeni zaradi slišanih zgodb ali osebnih izkušenj. Napišejo nujne oznake na risbe ali ustvarijo pripomočke za svojo ustvarjalno igro (npr. vozovnice za vlak). Sodelujejo pri rimah, petih in recitiranih pesmih v različnih jezikih.

Ohranja pozorno poslušanje, se odziva na slišano z ustreznimi komentarji, vprašanji ali dejanji.	Pozorno poslušajo zgodbo v času, namenjenemu zgodbi, in med skupinskimi dejavnostmi. Poslušajo pripombe vzgojiteljev in se odzovejo, (npr. ob mizi za obede, času za pospravljanje itd.). Sodelujejo v igri "Jaz vidim, kar ti ne vidiš ..." in drugih skupinskih igrah. Govorijo o svoji igri z vrstniki in odraslimi. Govorijo o domačih aktivnostih in opazovanju. Pri komunikaciji ali aktivnosti imajo ustrezno interakcijo s svojimi vrstniki.
Z veseljem posluša in se odziva na zgodbe, pesmi in glasbo in rime ter si izmisli svoje zgodbe, pesmi in rime.	Uživajo ob poslušanju tradicionalnih pravljič in ljudskih pripovedkah, ki so povedane nespremenjeno od kulturne dediščine in so na enak način podane večkrat zaporedoma. Med t. i. "rajalnim krogom" uživajo in sodelujejo pri tradicionalnih pesmih in rimah, ob katerih posnemajo ritmične geste vzgojitelja. Ponovijo te pesmi in rime ter zgodbe kot del njihove ustvarjalne igre ali to uporabijo v lutkovnih predstavah.
Razširi svoje besedišče, raziskuje pomene in zvoke novih besed.	Poslušajo zgodbe, rime in pesmi, ki imajo bogat besedni zaklad, in ki jih redno ponavljamo kot del učnega načrta. Pripoveduje jih vzgojitelj. Svoj besedni zaklad razširjajo z igro z besedami, v rimah, ugankah in igrah. Posnemajo jezik odraslega vezan na domača dela, npr. pravilno poimenujejo orodja in delovne procese.
Govori razločno in slišno, samozavestno in s kontrolo ter kaže zavedanje poslušalca.	Tekom vsakega srečanja imajo priložnosti, da izrazijo svoje potrebe in občutja/čustva. Po vzoru odraslih iz okolice posnemajo vljuden način govora. V času proste ustvarjalne igre so s svojimi vrstniki v interakciji in se z njimi pogovarjajo.
Uporablja jezik, da si izmisli in poustvari vloge in izkušnje.	Med ustvarjalno igro v prostoru in na prostem ustvarjajo lastne domišljijske svetove, ob tem uporabljajo enostavne pripomočke ali lepe naravne predmete, npr. čoln, narejen iz stolov in desk, jadro iz zaves ali vesla iz vej, ki so jih našli na vrtu.
Uporablja govor, da organizira, postavi v zaporedje in pojasni razmišljanje, ideje, čustva in dogodke.	V svoji samoiniciativni in domišljijski igri posnemajo jezik. V skupinskih igrah ali dejavnostih sodelujejo z vrstniki in vzgojitelji, pripovedujejo o svojih dejavnostih in izrazijo svoje zaznave, ideje in občutke/čustva.

Sliši in govori glasove v pravilnem vrstnem redu.	S posnemanjem vzgojitelja posnemajo jasen govor odraslega, pesmi, rime in zvoke. Se igrajo "Jaz vidim, kaj ti ne vidiš ..." ali njej podobno igro; s tem spodbujajo fonološko zavest o začetnih in končnih zlogih ali fonemih.
Povezuje glas s črko v abecedi, poimenuje in izgovarja črke abecede.	Formalno jih ne učimo fonemsko-grafemske korespondence, povezovanja, poimenovanja ali zvoka črk. Včasih prepoznajo svoja imena ali črke, povezane z njihovimi imeni, ki so napisane na njihovih risbah.
Uporablja svoje fonetično znanje tako, da napiše preproste besede in poizkuša tvoriti fonetično smiselne kompleksne besede.	V večini primerov jih črk ali oblikovanja besede formalno ne učimo.
Raziskuje in eksperimentira z zvoki, besedami in tekstom.	Lahko se spontano igrajo z besedami, kot pri 'hecnih rimah' npr. zamenjevanju besed "hlače – dopetače" ali imen "Peter – veter". V mnogih dejavnostih pri igri uporabljajo nastajajoče pisanje, npr. pišejo namišljena pisma, rojstnodnevne voščilnice, izdelujejo vstopnice za predstavo. Preko posnemanja vzgojitelja ali svoje družine napišejo svoje ime. V večini primerov jih formalno ne učimo raziskovanja ali mešanja zvokov, branja ali pisanja.
Obnovi zgodbo v pravem vrstnem redu in jo nariše.	Ponovno odigrajo lutkovne predstave, ki so prežete z njihovo lastno domišljijo ali iz spomina na slišane zgodbe. Rišejo zgodbe, ki so jih slišali med ustvarjalnim igranjem v prostoru ali na prostem. Razvijejo slišni spomin.
Bere preproste in njemu znane besede in jih uporablja v neodvisnih preprostih stavkih.	Pretvarjajo se, da berejo svojo lastno nastajajočo pisavo. Preberejo svoje ali druga imena. V večini primerov otroci niso obdani s pisanimi teksti in jih ne učimo branja.
Ve, da se bere od leve proti desni, od zgoraj navzdol.	Včasih si ogledujejo in "berejo slike", tako da pripovedujejo zgodbe iz knjige, s katero ravna jo previdno in s spoštovanjem, črpajo iz poznavanja zgodbe kakor tudi iz namigov iz risb. V večini primerov otrokom ne beremo, namesto tega spodbujamo ustno tradicijo pripovedovanja zgodb.

Pokaže razumevanje elementov zgodbe, kot so glavni lik, zaporedje dogodkov ter kako v stvarni literaturi najti informacije, s katerimi dobi odgovor na vprašanja o: kje, kdo, zakaj in kako.	Pričnejo ustvarjati svoje lastne lutkovne predstave. V svoji igri ustvarjajo temo zgodbe, npr. odhod na potovanje, gradnja hiše, igra o gusarjih in odkopavanju zaklada. V večini primerov otrokom ne damo knjig, iz katerih bi črpali informacije.
Poizkuša pisati za različne namene, uporablja značilnosti različnih oblik kot so sezname, zgodbe in navodila. Zapiše svoje ime in druge stvari, kot na primer oznake in napise, ter pričenja tvoriti enostavne stavke.	V svoji ustvarjalni igri uporabljajo nastajajoče pisanje, npr. sporočila, znaki idr. Izdelujejo igralne pripomočke, kot so vstopnice in sezname. Izhajajoč iz posnemanja lahko napišejo svoje ime. V lastnem stilu uporabljajo nastajajoče pisanje in znake. Pisanja jih formalno ne učimo. Kljub temu otroci morda posnemajo pisavo odraslih.
Uporablja voščeno barvico in jo učinkovito drži. Z njo oblikuje črke, ki jih lahko prepoznamo in ki so pravilno oblikovane.	Za slikanje uporabljajo čopiče. Za risanje in nastajajočo pisavo uporabljajo voščene barvice. Formalno jih ne učimo oblikovanja črk.

5.4 Področje naravoslovja; matematika, fizika, kemija

Dejavnosti iz področja etnološkega izročila vsebujejo osnovne prvine naravoslovnih znanj. Zato izvajamo zraven otrok naslednje dejavnosti, ki so razporejene projektno tekom celotnega leta v delu dneva, ki je namenjen ročnim delom ali ob posebnih priložnostih. Običajno izbiramo dejavnosti, na primer: obisk kovača in kovanje, polstenje, barvanje z naravnimi barvili, pridelava vrtnin in predelava živil (suho sadje, marmelade, sokovi, čaji, spravilo in mletje žita itd.), gradnja preprostih objektov (na primer vrtna potke, visoke grede, poligoni, zemljanke, peči in ognjišča, gozdni vrtec, izleti v naravo in na eko ali biološko – dinamično kmetijo ipd.). Izdelujemo preprosta oblačila, tkemo in pletemo ter šivamo. Obdelujemo les na preproste načine, rezbarimo in izdelujemo preproste lesene izdelke (na primer ptičje krmilnice, dom za vrtno žuželke, panje za divje čebele, brusimo in obdelujemo večje veje in korenine, ki služijo za igralne objekte in izdelujemo drobne lesen igralne materiale). Uporabljamo vse elemente; kamen, glino, pesek, zemljo, bastlanje iz slame in sena itd. Pečemo v krušni

peči in na odprtem ognju ob posebnih praznikih v prisotnosti staršev, obiramo sadje in nabiramo zelišča itd. Te dejavnosti izvajajo vzgojiteljice in drugi odrasli, otroci se priključijo glede na svoje sposobnosti in.

Matematični koncepti in jezik so integrirani v vsakodnevno rutino z utemeljitvijo, da je razumevanje matematičnih konceptov, kot so teža, mera in oblika najbolj smiselno, ko se nanaša na vsakodnevne dejavnosti in rutino. Na primer: priprava hrane daje priložnost, da tehtamo, merimo, štejemo ter prepoznamo števila. Priprava mize je še eno področje, kjer je matematika uporabljena na praktičen način. Skozi pesmi in gibalne igre otroci prepoznajo in ponovijo vzorce – notri, ven, izmenjujoče, pred, za. Izvajajo veliko prstnih iger in vrtčevskih rim, ki v nekaterih primerih vključujejo seštevanje in odštevanje. Naravne predmete, kot so želodi, storži, divji kostanji in školjke razporejajo, urejajo in štejejo kot del spontane igre ali pospravljanja. Ta pristop k uvodu v matematiko gradi koncepte v socialnem in moralnem kontekstu. Otrok ne učimo prepoznavanja ali formiranja števil ter formalnih številčnih operacij. Ne izvajamo formalnih dejavnosti, ki bi spodbujale govorne spretnosti, vezane na števila. V nekaterih vrtcih se lahko uporabljajo izjeme ali spremembe za področja, navedena v spodnji tabeli.

Splošni cilji	Primeri prakse
Pred vstopom v šolo se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Pove in uporablja imena števil v vrstnem redu in v domačih okoliščinah.	Se pridružijo rimam in pesmim o številih. Lahko štejejo, na primer število prisotnih otrok, dneve v tednu, žlice ali sestavine med kuhanjem.
Vsakodnevne predmete zanesljivo šteje do deset.	Štejejo med igro, pospravljanjem ali domačimi dejavnostmi.
Prepozna števila od 1 do 9.	Lahko, kot nastajajoča pisava, pišejo števila. Formalno jih ne učimo prepoznavanja števil.
Da reši praktične probleme, uporablja razvijajoče matematične ideje in metode.	Med igro lahko štejejo in računajo, rešujejo logične težave, kot na primer gradnja mostu z lesenimi kockami različnih velikosti.
V praktičnih dejavnostih in diskusijah prične uporabljati besednjak, ki ga uporabljamo pri prištevanju in odštevanju.	Med dejavnostmi, kot so peka, pospravljanje, priprava mize in ustvarjalna igra lahko štejejo, prištevajo, uporabljajo "več/manj".
Ko primerja dve števili, uporablja besede kot so 'več' ali 'manj'.	Med dejavnostmi, kot so peka, pospravljanje, priprava mize in ustvarjalna igra lahko štejejo, prištevajo, uporabljajo "več/manj".

Od ena do deset najde eno številko več ali eno manj.	Ko se igrajo z rimami o številih ali med igro ali med dejavnostmi, lahko najdejo 'več' ali 'manj'. Med dejavnostmi, kot so peka, pospravljanje, priprava mize in ustvarjalna igra lahko štejejo, prištevajo, uporabljajo "več/manj".
Začne povezovati seštevanje z združevanjem dveh skupin predmetov, odštevanje pa z "jemanjem stran".	Med dejavnostmi, kot so peka, pospravljanje, priprava mize, ustvarjalna igra ali prstne igre lahko štejejo, prištevajo, uporabljajo "več/manj". V vsakodnevem pogovoru o dejavnostih, ki se odvijajo, lahko uporabljajo besede kot so "prišteti" ali "odšteti".
Ko primerja količine, uporablja besede kot so "večji", "manjši", "težji" ali "lažji".	Med domačimi dejavnostmi ali ročnimi deli lahko uporabljajo to izrazoslovje ob tehtanju in merjenju, na primer moka med pečenjem, sukanec med šivanjem ali les med delanjem z lesom.
Uporablja besede kot so "krog" ali "večji", s katerimi opisuje obliko in velikost snovnih in ploščatih oblik. Uporablja vsakodnevne besede, s katerimi opiše položaj.	- Uporabljajo to izrazoslovje med vsemi oblikami ustvarjalne igre v prostoru ali na prostem, prav tako pri deljenju ali pospravljanju opreme in igrač. - Uporabljajo besednjak pri kuhanju in pripravi hrane, na primer prerezano korenje oblikuje kroge. - Večinoma uporabljajo neregulirane (npr.) naravne oblike lesa, pri katerih je težje najti ravnotežje in se jih težje spreminja; zato so bolj zahtevni za čute in kognitivne sposobnosti. - Med igro, gibalnimi igrami, časom za rajanje in evritmijo se učijo teh konceptov (pred, pod, skozi itn.).
Uporablja razvijajoče matematične ideje in metode za rešitev praktičnih problemov.	- Uporabljajo jih v vseh oblikah ustvarjalne igre v prostoru ali na prostem. - Pripravijo mizo tako, da preštejejo otroke in odrasle ter pripravijo jedilni pribor, posodo in stole.
Govori, prepozna in ponovi enostavne vzorce.	Slikajo, rišejo, šivajo, gradijo, včasih spontano ustvarijo vzorce in o njih govorijo, posebno ob igrah na tleh, na primer urejanje blokov, školjk ali kamenčkov v obliki vzorca.

5.5 Vzgojno - izobraževano področje razvoja umetniških sposobnosti

Ustvarjalnost in vaja v domišljiji ležijo v srcu integriranega učenja na vsaki otrokovi stopnji. Zagotavljanje pogojev za nemoteno prosto igro, daje neslutene možnosti razvoja lastne kreativnosti v vseh dimenzijah obstoja. Otroci imajo dostop do različnih naravnih materialov, ki jih uporabljajo pri domišljijski igri ali drugih dejavnostih. V waldorfskem vrtcu se v teku dnevnega pedagoškega procesa zvrstijo različne

umetniške dejavnosti, kot so: petje in preprosto muziciranje, otroška poezija, pripovedovanje zgodb v zbornem jeziku, risanje z ekološkimi voščenkami, slikanje z ekološkimi akvareli (tehnika mokro na mokro), oblikovanje z naravnim čebeljim voskom, izdelava dekorativnih predmetov iz naravnih in drugih materialov, kaširanje, oblikovanje, izvedba lutkovnih predstav, izdelava izdelkov iz naravnih materialov in najrazličnejših vrst papirja ipd.

Splošni cilji	Primeri prakse
Pred vstopom v šolo se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Se odziva na različne načine na to, kar vidi, sliši, vonja, se dotika in čuti.	Imajo dostop do naravnih materialov, ki razvijajo čutne zaznave. V peti in pripovedovani pesmi in govoru poslušajo človeški glas. Otroke poslušamo z radostjo in empatijo.
Izraža svoje ideje, misli in čustva tako, da uporablja širok nabor materialov, primerna orodja, domišljijško igro in igro vlog, da se giba, oblikuje in izdeluje ter poje različne pesmi in uporablja glasbene inštrumente.	Postanejo bolj sposobni načrtovati svojo igro, bolj natančno in namensko uporabljajo materiale in orodja. Oblikujejo in izdelujejo svoje projekte, igrače in orodja. Uživajo v vključenosti v rajalni krog, lutkovne predstave in igre. Uživajo v igranju inštrumentov, s katerimi spremljajo igre, zgodbe, pesmi in lutkovne predstave. V domišljijški igri in v samoiniciativno sproženih dejavnostih se oblačijo in igrajo igro vlog.
Raziskujejo barve, teksture, oblike, forme v dvo- in tridimenzionalnem prostoru.	Tedensko rišejo in slikajo. Tedensko sodelujejo pri kuhanju in peki. Sodelujejo pri obrtnem delu, npr. šivanju, delu z lesom, pletenju s prsti, oblikovanju gline in čebeljega voska in drugo. Imajo redno dostop do peska, vode in blata. Gradijo z lesenimi bloki, velikimi lesenimi stojali in krpami, deskami, škatlami in pohištvo. Lahko pomagajo pri gradnji in oblikovanju zunanjega okolja, npr. graditi zid, postaviti teraso, narediti poti, posaditi vrtno gredice.
Prepozna in raziskuje, kako se zvoki lahko spreminjajo, po spominu poje enostavne pesmi, prepozna ponavljajoče zvoke in se giba	Pojejo, rimajo in se gibajo v dnevnem rajalnem krogu ter v tedenskem času za evritmijo. Kot spremljava zgodbam, pesmim in igram igrajo enostavne inštrumente, kot so majhne lire, lesene vopotulje, kokosove lupine in drugo.

skladno z glasbo.	Igro spremljajo s ploskanjem in ritmičnimi igrami.
Pri umetnosti in oblikovanju, glasbi, plesu, v domišljijiški igri vlog in pri zgodbah uporablja svojo domišljijo.	Igrajo se prosto in z domišljijo. Med igro si izmišljujejo zgodbe in pripravljajo lutkovne predstave. V prostoru in na prostem govorijo, kličejo, pojejo in se prosto gibajo. Samoiniciativno in pod vodstvom vzgojitelja rišejo, slikajo, šivajo ter delajo z lesom. Izdelujejo izdelke, ki odgovarjajo letnemu času, prazniku ali igri tako z kot brez nadzora odraslih.

5.6 Narava in okolje (družba)

Otroke spodbujamo, da cenijo svet narave in jim s tem pomagamo, da cenijo njegove darove ter razumejo njegove procese in vzorce letnih časov. Lepota narave, rastlin, insektov in živali je otrokom predstavljena z globokim spoštovanjem in čudenjem. Domača opravila nudijo priložnost za temeljne izkušnje znanosti in štirih elementov. Otrokom približamo delovanje družbe in okolja, kot je potekalo življenje v predindustrijskem obdobju, ko je preživetje temeljilo na obdelavi zemlje in ročnem delu. Ko otroci izdelajo igrače iz ovčje volne, lesa, filca, bombaža in drugih naravnih materialov, se učijo o njihovem izvoru in uporabah. Občasno lahko povabimo lokalne obrtnike; sprehodi po lokalnem okolju nudijo priložnost, da otroci cenijo nekatera čudesa narave. Otroke spodbujamo, da skupaj z odraslimi skrbijo za vrtčevsko opremo, brusijo in naoljijo leseno pohištvo in igrače, popravijo stvari, ki se pokvarijo, perejo perilo ali opravljajo druga enostavna opravila. Otrok ne izpostavljam kakršnimkoli elektronskim igračam ali elektronski tehnologiji, kot je televizija. Namesto tega otroci uporabljajo preprosto orodje, na primer mlinčke za pšenico in metlice za stepanje. V večini primerov otroci tudi vidijo peči, štedilnike, pralni stroj, stikala in tako naprej, kot normalen del vsakodnevnega življenja. To preprosto orodje, kot je omenjamo zgoraj, podpira tako fizični razvoj kakor tudi razvoj volje. Otrok tako omogoča izkušnjo resnične naloge orodja, oziroma podaljšanega delovanja človeškega telesa. To je v smeri ideje, da je mišljenje otroka v fizičnem delovanju in podpira pomemben kognitiven razvoj in fizične veščine na način, primeren starosti otroka.

Osrednje dejavnosti iz področja spoznavanja narave se nanašajo na vsebino v različnih dejavnosti. Vsebina se nanaša na značilnosti letnih časov in se vtke v pesmi, zgodbe, rajalne igre ipd. V skladu z značilnostmi letnega časa se okraši prostor in izdelata mizica letnih časov, ki ponazarja bistvene naravne in duhovne kvalitete nekega časa. Vsak letni čas ima svoj vrhunec v praznovanju specifičnega praznika. Prazniki so povezani na eni strani z astronomskimi dogajanjem na drugi strani pa kulturnim izročilom in tako

je vtakano v praznovanje praznikov globoko in resnično izročilo družbe, v kateri otrok živi. Praznike se pripravi s pomočjo konkretnih dejavnosti, kot so okrasitev prostora, uporaba ustreznih umetniških slik, s svečanimi izreki ali pesmimi ali ustreznimi zgodbami, svečanimi obroki s peko ustreznega prazničnega kolača itd.

Splošni cilji	Primeri prakse
Pred vstopom v šolo se od večine otrok pričakuje, da:	V waldorfskem vrtcu otroci/otrokom, na starosti primerni ravni:
Raziskuje predmete in materiale, tako da na primeren način uporablja vse svoje čute.	Samostojno uporabljajo naravni material, ki je na voljo, na primer les, volno, bombaž, kamen, školjke idr., z namenom, da se prosto igrajo ali izvajajo dejavnosti. Le-ti primerno stimulirajo vse čute, ne da bi ob tem otroke preveč stimulirali. Se igrajo in delajo v delovnem, zanimivem, a mirnem okolju, polnem lepih in privlačnih predmetov, ki jih vključijo v svojo domišljjsko igro in jih neprestano prilagajajo.
Se pozanima in ugotovi nekatere značilnosti živih bitij, predmetov in dogodkov, ki jih opazi.	Se igrajo na prostem, kjer so izpostavljeni svetu narave in vsem vremenskim razmerjem. Odpravijo se v gozdove, v park, na njivo in obiščejo center mesta. Raziskujejo in preiskujejo živa bitja, živali in insekte v njihovem okolju ter se nanje odzivajo z globokim spoštovanjem in čudenjem.
Pozorno opazujejo podobnosti, različnosti, vzorce in spremembe.	Vrtnarijo, sadijo, pobirajo pridelke in žanjejo, na primer fižol, ki ga vedno znova in znova sadijo ter s tem vidijo življenjski cikel. Tekom leta sodelujejo v sezonskih dejavnostih. Praznujejo praznike, ki se nanašajo na naravo, na primer žetev, pomlad, advent in drugo.
Postavljajo vprašanja o tem, zakaj se stvari zgodijo in kako stvari delujejo.	Imajo možnosti, da postavljajo vprašanja, ki se nanašajo na aktivnosti, ki se odvijajo v okolju. Vzgojitelj si prizadeva najti načine, da otroci sami najdejo svoje odgovore, kjer je to mogoče, ki so lahko tudi prežeta z domišljijo.
Zgradi in konstruira s široko paleto predmetov, izbira primerne vire in tam, kjer je to potrebno, prilagodi svoje delo.	Gradijo brloge in hiše, čolne in stolpe itd., tako da uporabljajo deske, opeke, pohištvo, zavese in druge naravne materiale, ki so na voljo v okolici ali v naravi.
Izbere orodja in tehnike, ki jih potrebuje, da oblikuje, zbere in poveže materiale, ki	Tako za projekte, ki se jih lotijo otroci sami, kakor tudi za tiste, ki jih vodi vzgojitelj, imajo dostop do preprostih orodij, na primer za delo z lesom, igro s

jih uporablja.	peskom, šivanje, pletenje s prsti, vrtnarjenje, gradnja.
Poznajo uporabo vsakodnevne tehnologije ter uporabo informativne in komunikacijske tehnologije.	Imajo dostop do preprostih orodij, na primer ročnih strojev kot so mlinčki za žita, tehtnice, stiskalnik za jabolčni sok, kolovrat. Če je na voljo, opazujejo in pomagajo upravljati krušno peč. Se naučijo uporabljati različne vrste orodij, vključno z orodjem za delo z lesom.
Poznajo pretekle in sedanje dogodke svojega življenja in življenja članov njihove družine ter drugih ljudi, ki jih poznajo.	- Praznujejo rojstne dneve in se ob tem seznaniijo s preteklostjo oz. zgodbo svojega življenja. - Uživajo, ko ob posebnih priložnostih starši, stari starši in sorodniki obiščejo vrtec. - Skozi ritem praznovanj se jim pomaga predvideti ponavljajoče dogodke; tudi preko razlikovanja skupine mešane starosti, ki starejšim otrokom omogoča pogled nazaj na dejavnosti, ki so jih izvajali, ko so bili stari šele štiri leta, mlajšim pa veselje, da bodo zmožni delati nekatere stvari (na primer plesti), ko bodo stari šest let.
Opazujejo, izvedo in opredelijo značilnosti kraja, kjer živijo.	- V svoji ustvarjalni igri se lahko igrajo vsebine iz svojega življenja doma. - Govorijo o svojem domu in družini. - Na obisku vzgojitelja mu/ji pokažejo svoj dom.
Spoznajo svoje okolje in se pogovarjajo o tistih značilnostih, ki so jim všeč in o tistih, ki jim niso.	- Raziskujejo vrt, ki ga imajo v vrtcu, drug drugemu kakor tudi vzgojitelju komentirajo svoje dejavnosti in čustva/občutja. - Raziskujejo širša območja, travnike, gozdove ali sosesko, o tem se pogovarjajo drug z drugim ter tudi z vzgojiteljem in starši.
Se pričnejo zavedati svoje lastne kulture in verovanja ter kulture in verovanja drugih ljudi.	- Praznujejo rojstne dneve in praznovanja (kulturne in verske), včasih z vzgojitelji in drugimi odraslimi iz skupnosti. - Do drugih in do okolja se pričnejo vesti s spoštovanjem in s skrbjo.

6 IZVAJANJE DEJAVNOSTI

6.1 Primer strukturiranosti dnevnega pedagoškega procesa po dejavnostih

Primer poteka dnevnega ritma v heterogeni skupini II. starostnega obdobja:

- prihod in prosta igra,
- zajtrk,
- prosta igra in različne ročne ali gospodinjske dejavnosti ipd., projektne dejavnosti, ki jih izvaja vzgojitelj, otroci se lahko svobodno priključujejo in sodelujejo po svojih zmožnostih.
- rajalna igra, sadna malica,
- oblačenje in odhod na vrt,
- prosta igra zunaj in pomoč pri vrtnih opravilih in projektному sezonskemu delu vzgojiteljev,
- prihod noter, preoblačenje, umivanje ...
- prstna igra in izrek,
- kosilo,
- pripovedovanje pravljice ali lutkovna pravljica,
- spanje in počitek,
- umetniška dejavnost,
- malica,
- prosta igra otrok in gospodinjska ter druga opravila vzgojitelja,
- odhod domov.

6.2 Opis časovnega razporejanja posameznih dejavnosti

V poteku tedenskega ritma se zvrstijo različne umetniške dejavnosti po dnevih, lahko tudi gospodinjska in vrtna dela (na primer: dan za peko kruha, dan za likanje, dan za brisanje prahu ...)

V teku meseca se zamenja rajalna igra in pravljica, lahko tudi prstne igrice in pesmice ter ročna dela, ki so vezana na letni čas.

V okviru štirih letnih časov se praznujejo posamezni prazniki. Tako se najmanj štirikrat letno spremeni dekoracija mizice letnih časov, slike v prostoru, barve v prostoru itd. Skozi ustrezne vsebine se postopno spreminja vzdušje in uglašuje naše in seveda otroške duše s kvaliteto letnega časa.

6.3 Posebnosti v pristopu do otrok

Pristop po waldorf/Pikler

Za ta način dela posebej opremimo določen prostor, ki je namenjena otrokom od 1-4 leta starosti. Prostor omogoča otrokom razvoj gibalnih sposobnosti s pomočjo opreme Emmi Pikler. Otroci lahko samostojno razvijajo in raziskujejo svoje gibalne zmožnosti. Nega malčkov poteka individualno in upošteva načela ljubeče pozornosti, predanosti in ustreznega »handlinga« negovalke. Pedagoški proces upošteva načela, ki ustvarjajo atmosfero razumljivosti, obvladljivosti in smiselnosti. Z otroki se ravna na način, ki omogoča vedno dovolj časa in pozornosti zanje. Otrokom je na voljo tudi lep vrt s peskovnikom in ustreznimi igrali.

Komunikacija z otrokom in drža vzgojitelja

Vzgojitelji spoštujemo otrokovo bitje v njegovi enkratnosti in razvojno pogojenimi sposobnostmi dojemanja sveta, ki ni enako kot pri odraslem. Zato komuniciramo z otroki kratko, jasno, konkretno brez abstrakcij. Pristopamo s prijaznostjo in spodbujanjem ter iskanjem pozitivnih pogledov na vsako situacijo. Otrokom ponudimo dovolj slikovitih opisov in razlag, ki spodbujajo domišljijo, vnašajo radost in skrivnostnost v vsakodnevno rutino. Izziv za pedagoge je, da lahko dvignejo kvaliteto govornih besed na umetniški nivo: na primer ritmičen govor ali rima in uporaba kratkih izštevank ter pesmi, na primer veliko se poslužujemo otroške poezije Otona Župančiča ipd.

Zavestno oblikovanje dobrih navad skozi ponavljanje

Spoštujemo otrokovo naravno potrebo po ponavljanju. Nove izkušnje in sposobnosti otroci usvojijo, s spontanim ponavljanjem na sebi lasten način. Vzgojitelji pa v svojem ravnanju in organizaciji celotnega pedagoškega procesa dosledno in konsistentno to spoštujejo. Dejavnosti in način dela ponavljajo, izvajajo v enakih časovnih in prostorskih pogojih. Ponavljanje vsebin poteka od tri do štiri tedne in več. Na primer nega poteka vedno na enak način, vnašanje ritualov ipd. To daje otrokom občutek varnosti in jim omogoča sodelovanje v dejavnostih, kjer je vedno v naprej jasno kdaj in kako kaj poteka, otroci so lahko samoiniciativni. S tem jih tudi spodbujamo k samostojnosti in sodelovanju na tistih področjih, kjer to zmorejo.

Individualna obravnava vsakega posameznega otroka ter družine in upoštevanje otrokovih razvojnih sposobnosti v načrtovanju pedagoškega procesa

Pedagoški proces in pristop do otroka prilagodimo dejanskim značilnostim in sposobnostim otroka, zato izvajamo različna Programe in individualno obravnavo, ki ni odvisna od oddelka ali dveh temeljnih starostnih obdobj, temveč od vzgojnega načrta in pristopa za posameznega otroka. Zato časovno in prostorsko oblikujemo različne Programe, ki smo jih definirali glede na starost otroka:

Program 1: Starost otroka od 11 mesecev do 2 leta starosti.

Program 2: Starost otroka od 2. do 3. leta starosti.

Program 3: Starost otroka od 3. do 4. leta.

Program 4: Starost otroka od 4 leta dalje.

